

Klasyczna harmonia

Zasób zawiera: współczesną fotografię przedstawiającą wnętrze z rzędami kolumn; informacje o istocie piękna wg wyroczni delfickiej, polecenie przejrzenia albumów poświęconych sztuce starożytnej Grecji i odszukania w nich (lub w innych dostępnych źródłach) rzeźby "Woźnicy z Delf" (Aurigi delfickiego) oraz wynotowanie podstawowych informacji na temat tej rzeźby: materiał, datowanie, pochodzenie, przeznaczenie, temat i miejsce przechowywania.

Zawartość: film prezentujący rzeźbę "Doryforos"; rzeźbę Polikleta "Doryforos"; biogram Polikleta; omówienie rzeźby "Doryforos" i wskazanie zastosowanych na niej reguł dotyczących idealnych proporcji człowieka.

Zawartość: film prezentujący rzeźbę "Afrodyta knidyjska"; rzeźba Praksytelesa "Afrodyta knidyjska"; biogram Praksytelesa; opis rzeźby z uwzględnieniem greckiego ideału piękna; definicja mimezis; cztery polecenia otwarte związane z rzeźbami "Doryforos" i "Afrodyta knidyjskiej" (harmonia klasycznych posągów, wygląd, porównanie rzeźb); polecenie wskazania, które z kategorii estetycznych starożytności (piękno, tragizm, komizm, wzniosłość, patos, katharsis) zostały zrealizowane przez posągi i omówienie wybranych pojęć; ćwiczenie interaktywne dotyczące "Afrodyty knidyjskiej" (zaznaczenie prawidłowych określeń).

Zawartość: rzeźba "Nike z Samotraki"; rzeźba "Nike rozwiązująca sandał"; informacje o mitologicznej Nike i zamieszczonych rzeźbach; Maria Pawlikowska-Jasnorzewska "Nike" (wraz z nagraniem audio); Leopold Staff "Żywa Nike z Akropolu"; trzy polecenia dotyczące porównania rzeźb i sposobów ich ukazania w poezji (wraz z rozwiązaniami); polecenie związane z zamieszczonymi wierszami: określenie, w jaki sposób motyw Nike może funkcjonować w tekstach kultury; odnalezienie innych realizacji tego motywu w kulturze.

Zawartość: rzeźba Agesandros, Polidoros, Atenodoros z Rodos "Laokoon i jego synowie"; informacje o rzeźbie; Ernst Hans Gombrich "O sztuce"; Kazimierz Michałowski "Jak Grecy tworzyli sztukę"; polecenie otwarte związane z rzeźbą; ćwiczenie interaktywne - wskazanie właściwego określenia ze słowem "klasyczny" w kontekście omawianej rzeźby.

Zawartość: El Greco "Laokoon"; Niccolò Boldrini "Laokoon i jego synowie"; wskazówki dotyczące analizy porównawczej i interpretacji dzieł sztuki dla uczniów na poziomie

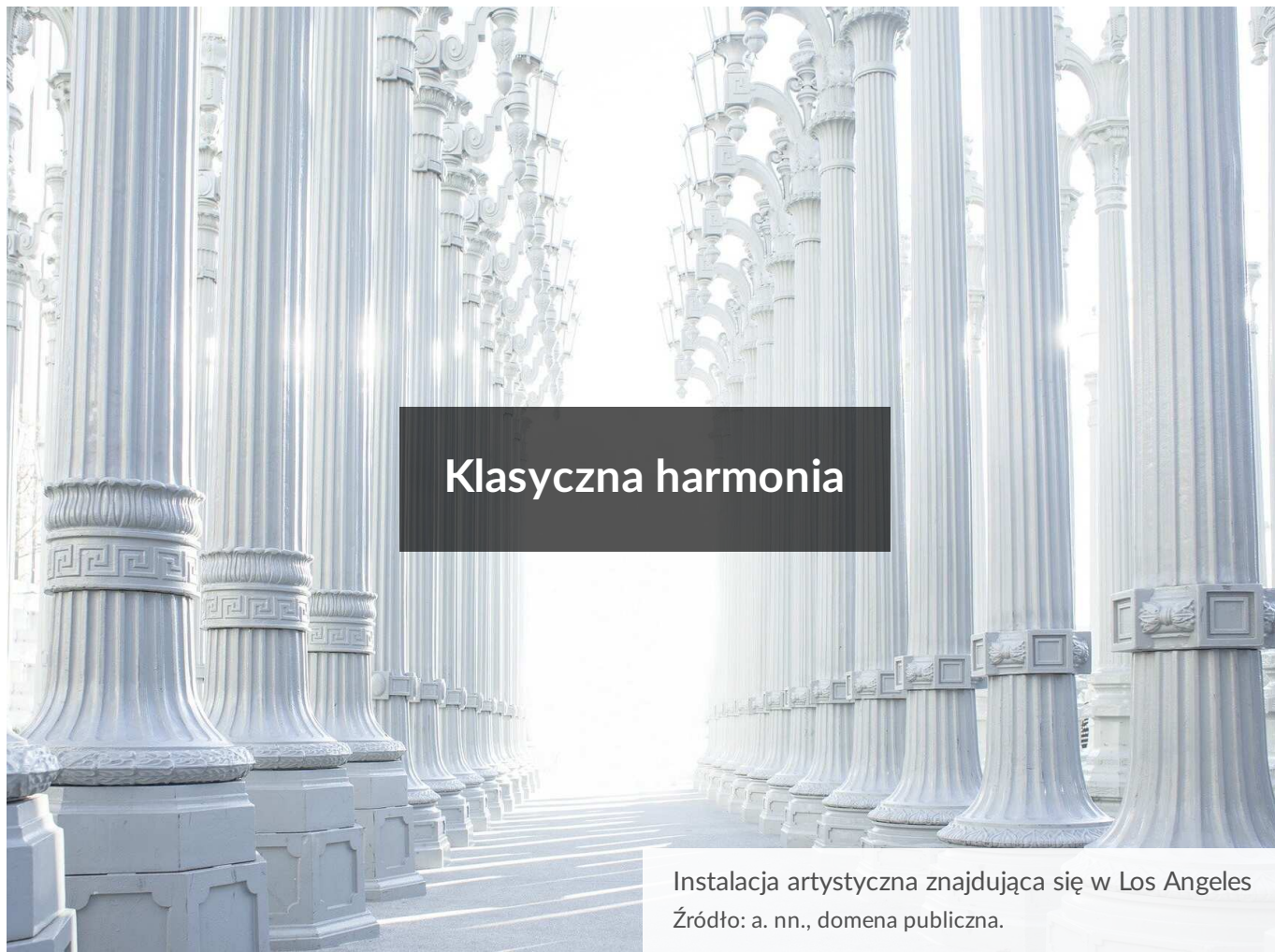
rozszerzonym; informacje dla zainteresowanych o inspiracjach "Grupą Laokoona" w sztukach plastycznych; dwa ćwiczenia interaktywne - wskazanie, czym jest obraz El Gerco / Niccolò Boldriniego w stosunku do rzeźbiarskiego pierwowzoru; trzy polecenia otwarte związane z omawianymi rzeźbami.

Zawartość: galeria prezentująca współczesny kanon piękna (Top modelka Naomi Campbell, Aktorzy Angelina Jolie i Brad Pitt, festiwal filmowy w Cannes, Piosenkarka Lady Gaga w programie Good Morning America, Zespół muzyczny One Direction, trasa koncertowa Take Me Home Tour, Piłkarz Cristiano Ronaldo); rozważania o współczesnym postrzeganiu piękna; "Historia piękna", red. Umberto Eco (o zjawiskach we współczesnej kulturze);

Ćwiczenie interaktywne - pierwotne znaczenie "Woźnicy z Delf" ; polecenia otwarte związane ze, współczesnym kanonem piękna; polecenie wyjaśnienia wyrażeń: klasyczna uroda, posągowe kształty, bogini piękna; dwa ćwiczenia interaktywne dotyczące "Woźnicy z Delf"; ćwiczenie interaktywne słowa klucze.

Bibliografia:

- Źródło: Kazimierz Michałowski, *Jak Grecy tworzyli sztukę*, Warszawa 1986, s. 82-84.
- Źródło: Maria Pawilkowska-Jasnorzewska, *Nike*, [w:] tejże, *Pocątunki*, Warszawa 1926.
- Źródło: Leopold Staff, *Żywa Nike z Akropolu*, [w:] tegoż, *Wiklina*, Warszawa 1953.
- Źródło: Ernest Hans Gombrich, *O sztuce*, tłum. Monika Dolińska, Warszawa 1997, s. 111.
- Źródło: Umberto Eco, *Historia piękna*, tłum. Agnieszka Kuciak, Poznań 2005, s. 415-417.

Klasyczna harmonia

Instalacja artystyczna znajdująca się w Los Angeles

Źródło: a. nn., domena publiczna.

Na pytania o istotę piękna wyrocznia delficka odpowiadała: „Najpiękniejsze jest to, co najwłaściwsze”, „Przestrzegaj granicy”, „Miej w nienawiści *hybris* [pychę]” i „Nic zanadto”. Maksymy te wyryto na ścianach świątyni Apollina, boga piękna, patrona sztuki i poezji, przewodnika muz. Miały one dla starożytnych Greków niezwykle znaczenie.

Już wiesz

1) Przejrzyj albumy poświęcone sztuce starożytnej Grecji i odszukaj w nich (lub w innych dostępnych źródłach) rzeźbę *Wóznicy z Delf* (*Aurigi delfickiego*).

2) Wynotuj podstawowe informacje na temat rzeźby *Wóznica z Delf*: materiał, datowanie, autora, pochodzenie, przeznaczenie, temat i miejsce przechowywania.

Grecka rzeźba klasyczna: *Doryforos*

Film dostępny pod adresem [/preview/resource/RwcU6RYIry05d](#)

Doryforos. Studium rzeźby na podstawie kopii z brązu wykonanej przez Georga Römera w Berlinie w latach 1910-1912. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Szczecinie

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nagranie wideo. Pojawia się ciemnobrązowa rzeźba przedstawiająca umięśnionego, nagiego mężczyznę – greckiego atletę Doryforosa. Rzeźba zostaje ukazana od głowy z kręconymi włosami, następnie umięśniony tors, lewa ręka uniesiona do góry, penis, umięśnione uda i łydki aż do stóp. Ciężar swojego ciała opiera na prawej wyprostowanej nodze. Lewa noga jest pozostawiona z tyłu. Palcami dotyka ziemi. Następnie zostaje ukazana twarz mężczyzny, lewa ręka uniesiona do góry, umięśniony tors, lewa ręka ze zgiętymi palcami. Wszystkie elementy pokazane są z prawej strony. W kolejnym ujęciu rzeźba pokazana jest z przodu od głowy do pasa. Następnie z lewego profilu zostaje pokazana noga zgięta w kolanie, a potem prawa dłoń ze zgiętymi palcami i twarz w ujęciu od dołu. Ponownie są widoczne stopy, dalej nogi i penis, wyżej wyprostowana prawa ręka i wzniesiona lewa ręka. To ujęcie pokazuje kolejne elementy ciała od stóp do głowy. Następnie zostaje ukazany umięśniony tors i głowa. Na ekranie na początku nagrania pojawia się informacja, że jest to studium rzeźby na podstawie kopii z brązu wykonanej przez Georga Römera w Berlinie w latach 1910-1912. Rzeźba pochodzi ze zbiorów Muzeum Narodowego w Szczecinie. Na końcu pojawia się plansza z napisami: zdjęcia zrealizowane dzięki uprzejmości Muzeum Narodowego w Szczecinie, muzyka "Etiuda nr 6" Giulio

Poliklet

– działał w latach ok. 450–415 p.n.e. głównie w Olimpii. Uważany za najsłynniejszego – obok Fidiasza i Myrona – rzeźbiarza okresu klasycznego w sztuce starożytnej Grecji (V w. p.n.e.). Specjalizował się w tworzeniu posągów z brązu, przedstawiał m.in. atletów (*Doryforos*, *Diadumenos*). Rzeźbą *Amazonki*, która została uznana za lepszą od rzeźby Fidiasza, wygrał konkurs w Efezie. Zajmował się również teorią sztuki. Opracował nowy sposób przedstawiania stojącej postaci męskiej, zwany kontrapostem. W traktacie *Kanon* zawarł opis reguł matematycznych oraz wzorce pozwalające na ukształtowanie doskonale wyważonego i harmonijnego aktu męskiego o idealnych proporcjach.

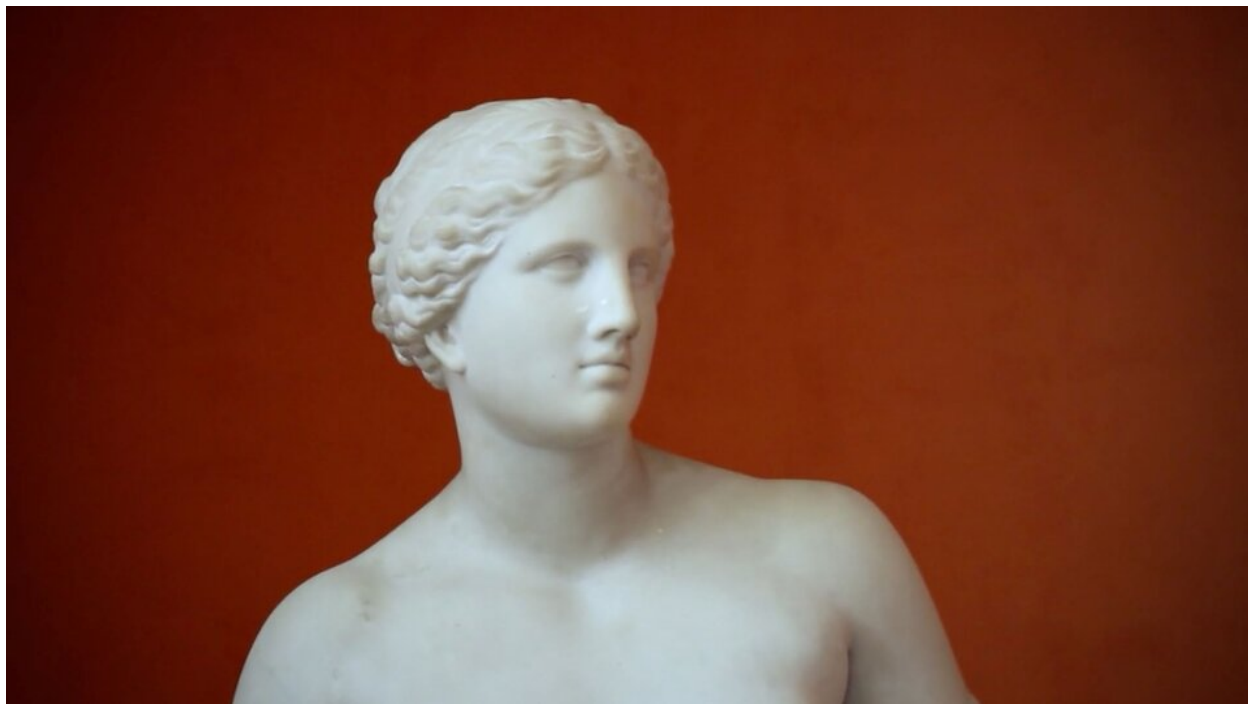
Doryforos (gr. „niosący włócznię”) – to jeden z najsłynniejszych posągów z brązu autorstwa Polikleta. Tworząc go, rzeźbiarz zastosował reguły dotyczące idealnych proporcji człowieka. Rzeźba przedstawia muskularnego mężczyznę, nieco wyższego niż w naturze (2,12 m). Kanon Polikleta był oparty na obliczeniach matematycznych. Umowną jednostką miary (modułem) była tu szerokość palca. Wysokość ciała wynosiła 100 modułów, stopa stanowiła 1/6 wzrostu – głowa zaś 1/8. Sklepienie klatki piersiowej i miednicy tworzył łuk okręgu, którego środkiem był pępek. Tors natomiast wpisywano w kwadrat. Te miary i wzajemne stosunki części do całości decydowały o harmonii i symetrii wizerunku, jego „szlachetnej prostocie i cichej wielkości”. Wrażenie to pogłębiało zastosowanie zasady kontrapostu, czyli naturalnego wyważenia ciała w ruchu. Polegało ono na ustawieniu postaci ludzkiej tak, aby jej ciężar spoczywał na jednej nodze, a lekko esowate wygięcie tułowia, ugięcie w kolanie drugiej nogi, delikatny skłon głowy i przeciwstawny ruch rąk równoważyły układ całości. Nagość modelu była typowa, ponieważ atleci trenowali bez ubrania i na widoku publicznym, a wysportowane ciało budziło powszechny zachwyt i uznanie. Nic więc dziwnego, że podobnie wyobrażano też bogów.

Doryforos

Źródło: Poliklet, marmurowa replika rzymska, Museo Archeologico Nazionale, licencja: CC BY-SA 2.5.

Grecka rzeźba klasyczna: *Afrodyta knidyjska*

Film dostępny pod adresem </preview/resource/R1Gt4Lw05cntq>

Afrodyta Knidyjska. Studium rzeźby na podstawie marmurowej kopii wykonanej przez Hansa Everdinga w Rzymie w latach 1905-1909. Ze zbiorów Muzeum Narodowego w Szczecinie

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Nagranie wideo. Pojawia się biała rzeźba przedstawiająca nagą kobietę – boginię Afrodytę Knidyjską. Zostaje ukazana od stóp, prawą dłonią zasłania miejsca intymne, a lewą trzyma szatę, dalej brzuch, piersi aż do głowy. Falujące pasma włosów, rozdzielone przedziałkiem, są zaczesane do tyłu. Następnie pokazana zostaje twarz z prawego profilu. W kolejnym ujęciu są widoczne stopy bogini, kolana i wysoki dzban ustawiony przy niej na niskim profilowanym filarze, który zakrywa szata trzymana przez boginię. Później zostają ukazane jej place, z których spływa miękka draperia, następnie prawa ręka zasłaniająca miejsca intymne. Ponowie jest widoczna dłoń z szatą, a potem twarz bogini z lewego profilu. Na początku filmu pojawia się informacja, że jest to studium rzeźby na podstawie marmurowej kopii wykonanej przez Hansa Everdinga w Rzymie w latach 1905-1909. Rzeźba pochodzi ze zbiorów Muzeum Narodowego w Szczecinie. Na planszy końcowej pojawiają się informacje: zdjęcia zrealizowane dzięki uprzejmości Muzeum Narodowego w Szczecinie, muzyka "Etiuda nr 6" Giulio Regondi, scenariusz i realizacja Contentplus.pl, na zlecenie Uniwersytetu Wrocławskiego, w ramach projektu "E-podręczniki do kształcenia ogólnego".

Praksyteles

– działał w latach ok. 370-300 p.n.e. Uważany za najsłynniejszego – obok Skopasa i Lizypa – rzeźbiarza późnoklasycznego okresu w sztuce starożytnej Grecji (IV w. p.n.e.). Specjalizował

się w tworzeniu marmurowych posągów, przedstawiał m.in. zniewieściałych **efebów** (*Efeb z Maratonu*, *Odпочyający satyr*), tzw. pięknych bogów, o młodzieńczej urodzie (*Apollo Sauroktonos*, *Eros Farnese*, *Hermes z Dionizosem*), oraz wizerunki nagiej Afrodyty. Jego rzeźby odznaczały się miękkim modelunkiem, co odróżniało je od wcześniejszych posągów ukazujących umięśnione, atletyczne ciała (np. dzieł Polikleta). Praksytelesa nazywano mistrzem *charis*, czyli wdzięku. Swoje dzieła **polichromował** i polerował woskiem, dzięki czemu nadawał marmurowi zmysłową, cielistą tonację.

Afrodyta knidyjska – posąg powstał w szczytowym okresie twórczości Praksytelesa i przyniósł mu niebywałą sławę. **Pliniusz** napisał, że była ona najpiękniejszym posągiem na świecie, a kultowy wizerunek bogini stanowił przedmiot podziwu estetycznego i fantazji erotycznych. Afrodyta ukazana została jako idealnie piękna kobieta przygotowująca się do kąpieli. Statuę uznaje się za pierwszy akt kobiecy w rzeźbie posągowej i pierwsze przedstawienie zupełnie nagiej bogini. Z uwagi na wstydlawy gest zasłonięcia łona ten typ przedstawienia określa się mianem *Venus pudica* („skromna Wenus”). Dzieło odznacza się delikatnym modelunkiem i starannym opracowaniem, zwłaszcza głowy i włosów. Należy pamiętać, że rzeźba była polichromowana, co znacznie podkreślało urodę bogini i uwydatniało

realizm przedstawienia. Podczas prac nad dziełem Praksytelesowi podobno pozowała Fryne – słynna **hetera** ateńska. Niewykluczone jednak, że artysta zatrudniał kilka modelek, aby odwzorować ich najpiękniejsze szczegóły anatomiczne. Podziwiając zmysłową urodę Afrodyty, warto wiedzieć, że grecki ideał piękna definiowała *kalokagatia* – pojęcie będące połączeniem słów *kalós* (piękny) i *aghatós* (dobry), a oznaczające doskonałość moralną i fizyczną.

Afrodyta knidyjska

Źródło: Praksyteles, marmurowa kopia rzymska, Museo Nazionale Romano (Palazzo Altemps), licencja: CC BY 2.0.

Definicja: mimesis (gr.)

naśladowanie rzeczywistości w sztuce; jedna z podstawowych i swoistych kategorii antycznej estetyki określająca relację pomiędzy dziełem a światem wobec niego zewnętrznym. [...] Najbardziej rozwiniętą teorię *mimesis* stworzył Arystoteles, który rozróżniał sztuki uzupełniające przyrodę nowymi formami i sztuki naśladowujące to, co przyroda ukształtowała, czyli tzw. sztuki mimetyczne (malarstwo, rzeźba, poezja i częściowo muzyka). W jego koncepcji naśladowanie nie było tożsame z biernym

kopiowaniem świata, lecz obok momentu odtwarzania zawierało również moment odgrywania rzeczywistości w sztuce, swobodnego jej przedstawiania

Ćwiczenie 1

Wyjaśnij, z czego wynikała harmonia klasycznych posągów greckich.

Ćwiczenie 2

Zinterpretuj opinię Winckelmann, że klasyczne arcydzieła rzeźby greckiej prezentują „szlachetną prostotę i cichą wielkość”.

Ćwiczenie 3

Porównaj posągi *Doryforosa* i *Afrodyty knidyjskiej*. Wskaż ich cechy wspólne.

Ćwiczenie 4

Przyjrzyj się twarzom wyrzeźbionych postaci. Napisz, czy dostrzegasz na nich emocje.

Ćwiczenie 5

Wyjaśnij, co to jest kontrapost.

Ćwiczenie 6

Wybierz prawidłowe odpowiedzi. Omówiona i zaprezentowana na zdjęciu *Afrodyta knidyjska* to...

☐ typ przedstawienia tzw. *Venus pudica*.

☐ posąg dekoracyjny.

☐ rzymska kopia posągu z IV w. p.n.e.

☐ oryginalne dzieło Praksytelesa.

☐ dzieło o charakterze mimetycznym.

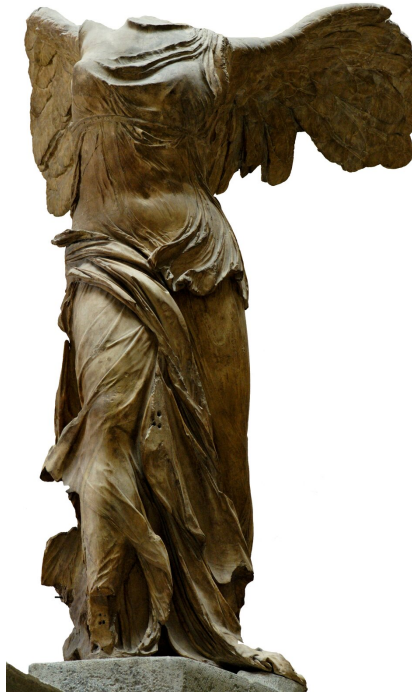
☐ pierwszy akt w greckiej rzeźbie całopostaciowej.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 7

Określ, które z kategorii estetycznych starożytności (piękno, tragizm, komizm, wzniosłość, patos, *katharsis*) zostały zrealizowane przez twórców posągów. Wyjaśnij wybrane pojęcia.

Nike w sztuce i poezji

Nike z Samotraki

Źródło: a. nn., marmur, Luwr, domena publiczna.

Nike w mitologii greckiej jest córką tytana Pallasa i bogini podziemnej rzeki Styks, siostrą Zelosa (Współzawodnictwo), Kratos (Siła) i Bii (Przemoc). Stanowi symbol [zwycięstwa](#) w bitwie, zawodach sportowych i konkursach piękności kobiet. W sztuce przedstawiano ją jako młodą kobietę ze skrzydłami i wieńcem na głowie. Mały posąg Nike był atrybutem Ateny Partenos i Zeusa Olimpijskiego.

Nike z Samotraki – to jedna z najpiękniejszych rzeźb hellenistycznych. Wykonano ją z marmuru dla uczczenia zwycięstwa morskiego Rodyczyków nad królem syryjskim Antiochem III w 190 r. p.n.e. Posąg ma 2,45 m wysokości i pierwotnie był ustawiony na cokole o kształcie dziobu okrętu. Boginię ukazano w momencie lotu, o czym świadczą: skręt ciała, wysunięta noga i szaty rozwiane do tyłu. Cienki [chiton](#) otula jej tors niczym mokra tkanina, dzięki czemu podkreśla idealne kształty ciała. Rzeźba wyróżnia się szczególnym artyzmem i precyzją wykonania, jest monumentalna, patetyczna i pełna uniesienia.

Nike rozwiązująca sandał

Źródło: a. nn., marmur, Acropolis Museum, licencja: CC BY 2.5.

Nike rozwiązująca sandał – to fragment fryzu rzeźbiarskiego z balustrady świątyni Ateny Nike na Akropolu z V w. p.n.e. Boginię przedstawiono w momencie zdejmowania obuwia (zgodnie ze starożytnym obyczajem należało do świątyni wejść bosy). Jej piękne, gibkie ciało podkreślają miękko i delikatnie układające się prześwitujące szaty. Kompozycję można określić jako finezyjną, doskonale wyważoną, spokojną i harmonijną.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PUxfKwXBe>

Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, *Nike*. Czyta Elżbieta Golińska

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Recytacja wiersza Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej, „Nike”. Czyta Elżbieta Golińska.

((Maria Pawlikowska-Jasnorzewska

Nike

Ty jesteś jak paryska Nike z Samotraki,
o miłości nieuciszona!

Choć zabita, lecz biegniesz z zapalem jednakim
wyciągając odcięte ramiona...

Źródło: Maria Pawlikowska-Jasnorzewska, *Nike*, [w:] tejże, *Pocałunki*, Warszawa 1926.

Nagranie dostępne pod adresem <https://zpe.gov.pl/b/PUxfKwXBe>

Leopold Staff, *Żywa Nike z Akropolu*. Czyta Elżbieta Golińska

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Recytacja wiersza Leopolda Staffa „Żywa Nike z Akropolu”. Czyta Elżbieta Golińska.

((Leopold Staff

Żywa Nike z Akropolu

W zamierzchłych dni pajęczynie

Żyjesz, młodości ma: śpisz.

To tylko, co martwe, nie ginie

Zakłęte w granit lub spiż.

Me serce cię czule pozdrawia,

O, cudna, choć ślady masz skaz,

Jak Nike, co trzewik poprawia

Sponiewierana przez czas.

Źródło: Leopold Staff, *Żywa Nike z Akropolu*, [w:] tegoż, *Wiklina*, Warszawa 1953.

Ćwiczenie 8

Wymień różnice, jakie dostrzegasz w kompozycji zaprezentowanych rzeźb wyobrażających Nike.

Ćwiczenie 9

Wymień co najmniej trzy cechy wspólne obu rzeźb.

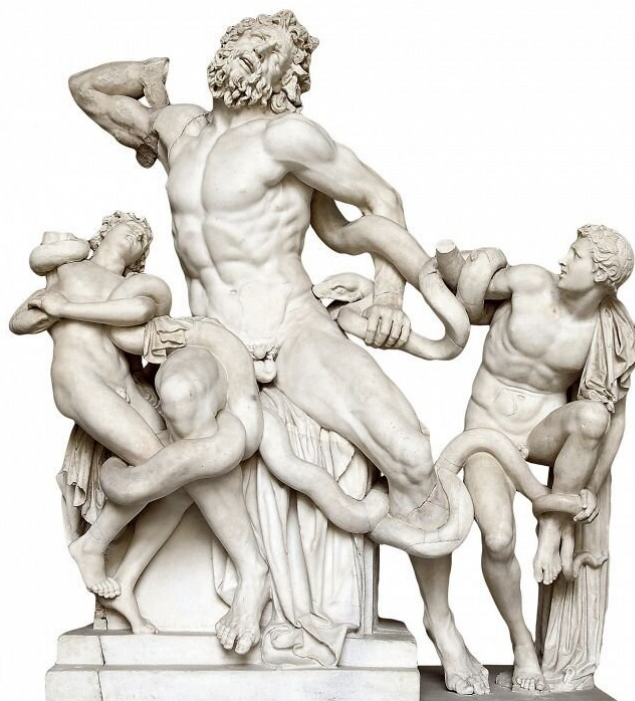
Ćwiczenie 10

Wyjaśnij, co łączy wiersze Marii Pawlikowskiej-Jasnorzewskiej i Leopolda Staffa.

Ćwiczenie 11

Na podstawie przywołanych wierszy określ, w jaki sposób motyw Nike może funkcjonować w tekstach kultury. Spróbuj podać inne realizacje tego motywu w kulturze.

Grecka rzeźba hellenistyczna: *Laokoon i jego synowie*

Laokoon i jego synowie

Źródło: Agesandros, Polidoros, Atenodoros z Rodos, Musei Vaticani (Cortile del Belvedere), licencja: CC BY 3.0.

Grupa Laokoona to jedna z najśłynniejszych grup rzeźbiarskich. Gdy w 1506 r. wydobyto ją z ruin rzymskiego pałacu cesarza Tytusa, wielki artysta renesansu Michał Anioł był wprost porażony dramatycznym pięknem tej kompozycji. Rzeźba, wirtuozersko wykonana w marmurze, charakteryzuje się typowym dla sztuki hellenistycznej dynamizmem i bogactwem efektów światłocieniowych.

Ernest Hans Gombrich

O sztuce

Przedstawia ona straszną scenę opisaną w *Eneidzie* Wergiliusza: trojański kapłan Laokoon ostrzegał swych rodaków przed przyjęciem drewnianego konia, w którym mogą się ukrywać greccy żołnierze. Bogowie, widząc, że ich plany zniszczenia Troi są zagrożone, posyłają z morza dwa gigantyczne węże. Oplatają one kapłana i dwóch jego nieszczęsnych synów i duszą ich. [...] Chciałoby się wiedzieć, jak odbierał tę scenę grecki artysta, który stworzył niezwykłą grupę. Czy chciał, żebyśmy odczuli grozę sceny, w której niewinna ofiara cierpi za to, że powiedziała prawdę? A może zależało mu przede wszystkim na tym, by pokazać, że jest w stanie przedstawić morderczą i cokolwiek sensacyjną walkę między człowiekiem i bestią? [...] Sposób, w jaki muskuły torsu i rąk oddają wysiłek i cierpienie w beznadziejnej rozgrywce, wyraz bólu na twarzy kapłana, bezradna szamotanina obu chłopców i sposób, w jaki cała ta wrzawa i poruszenie zastygły w nieruchomą grupę, budzi od tamtej pory podziw. Ale nie mogę oprzeć się podejrzeniu, że sztuka ta adresowana była do tej samej publiczności, która lubowała się również w okropieństwach walk gladiatorów.

Źródło: Ernest Hans Gombrich, *O sztuce*, tłum. Monika Dolińska, Warszawa 1997, s. 111.

Kazimierz Michałowski

Jak Grecy tworzyli sztukę

Termin „klasyczny” nie jest bowiem jednoznacznym, a wiążą się z nim co najmniej trzy znaczenia.

Znaczenie pierwsze. Jak wiadomo, każda wyodrębniona historycznie twórczość – obojętne, czy chodzi o twórczość artystyczną, czy naukową – ma w swoim rozwoju pewien okres klasyczny. [...] Tym punktem szczytowym będzie taki moment, w którym można bezspornie stwierdzić, że tendencje, dążenia, tkwiące immanentnie w danej kulturze znajdują w nim właśnie najdoskonalszą realizację, stają się **klasyczne dla danego zespołu kulturowego** [...]. Ale „moment klasyczny” jest wyrazem nie tylko wielkich okresów historycznych. Każdy twórca [...] osiąga w swym rozwoju taki „klasyczny” moment w swej produkcji, w swej działalności. [...]

Znaczenie drugie tego wyrazu. Gdy mówimy: utwór ten (lub dzieło) jest z ducha swojego klasyczny, to mamy wówczas na myśli pewne, pozornie apriorycznie ustalone wartości, które odnajdujemy bądź odczuwamy w danym utworze. O jakie walory tu chodzi? O pewne kategorie estetyczne, które określamy mianem **harmonii, symetrii i rytmu**, a które muszą być ze sobą tak ściśle związane, że wywołują u nas wrażenia: ładu, równowagi, spokoju, powagi i wzniosłości duchowej. Forma wyrazu i środki ekspresji odgrywają w tym względnie rolę drugorzędną. Decydujący jest efekt przeżycia całości utworu: obrazu, utworu poetyckiego, dzieła sztuki monumentalnej, np. rzeźby lub architektury, na których widok odnosimy wrażenie „piękna klasycznego”. [...]

Znaczenie trzecie. Chodzi tu o określenie „klasyczny” w sensie greckim. Patrząc na jakiś budynek współczesny powiadamy o nim, że posiada elementy klasyczne. Mamy oczywiście na myśli najczęściej nie jego proporcje – co mogłoby odpowiadać drugiemu, wspomnianemu wyżej pojęciu klasyczności – ale elementy czysto zewnętrzne, najczęściej dekoracyjne. Po prostu kolumny, kapitele, gzymsy czy inne szczegóły architektoniczne, **ukształtowane na wzór sztuki greckiej** lub zapożyczone wprost z repertuaru jej architektury, przypominają nam grecką formę. To samo dotyczy posągu, którego „klasyczna nagość” przywołuje wspomnienia rzeźby antycznej.

Źródło: Kazimierz Michałowski, *Jak Grecy tworzyli sztukę*, Warszawa 1986, s. 82–84.

Ćwiczenie 12

Napisz, czy grupę Laokoona można uznać za dzieło z ducha klasyczne (por. drugie znaczenie wyrazu „klasyczny” w cytowanym wyżej tekście Kazimierza Michałowskiego). Uzasadnij odpowiedź.

Ćwiczenie 13

Określ, w jakim sensie grupa Laokoona jest klasyczna. Spośród podanych określeń wybierz te, które odnoszą się do omawianego dzieła.

- ☐ klasyczny = naśladowający wzory starożytne
- ☐ klasyczny = mający takie cechy, jak harmonia, umiar, równowaga, spokój
- ☐ klasyczny = ustalony, stanowiący normę w jakiejś dziedzinie
- ☐ klasyczny = typowy dla jakiegoś zespołu kulturowego lub np. stylu w sztuce
- ☐ klasyczny = starożytny
- ☐ klasyczny = doskonały, wzorowy, powszechnie uznawany

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Laokoon i jego synowie jako inspiracja

Laokoon

Źródło: El Greco, National Gallery of Art, domena publiczna.

Laokoon i jego synowie

Źródło: Niccolò Boldrini, drzeworyt, Albertina, domena publiczna.

Wskazówka

Propozycja dodatkowego zadania dotyczącego analizy porównawczej i interpretacji dzieł sztuki dla uczniów na poziomie rozszerzonym. Odniesienia do podstawy programowej:

- dostrzeżenie przemiany konwencji i praktyki ich łączenia (synkretyzm konwencji i gatunków),
- rozpoznanie aluzji literackich i symboli kulturowych,
- dostrzeżenie w dziełach trawestacji,
- dostrzeżenie i skomentowanie estetycznych wartości dzieła,
- przeprowadzenie analizy porównawczej dzieł.

Dla zainteresowanych

Grupa Laokoona była podziwiana, opiewana w poezji i kopiowana przez stulecia. Aż do XIX wieku uchodziła za wzór i esencję sztuki klasycznej. Nic więc dziwnego, że inspirowała wielu artystów. Na ilustracji 1. widzimy obraz [El Greca](#) (1541?-1614), hiszpańskiego malarza greckiego pochodzenia. Kompozycja jest artystyczną „przeróbką”, transformacją rzeźbiarskiego pierwowzoru. Artysta zastosował tu ekspresyjną deformację ciał oraz silne kontrasty światła i cienia. Postacie są wydłużone, mają **atroficzną** muskulaturę i przybierają nienaturalne pozy. Przedstawiono je w zimnej poświacie nadciągającej burzy. W tle obrazu artysta namalował mury Toledo. Drugi tekst kultury (ilustracja nr 2) to przypisywany włoskiemu artyście [Niccolò Boldriniemu](#) (ok. 1500 – ok. 1566) drzeworyt, który przedstawia trzy małpy człekokształtne w węzowych splotach. Karykatura zaskakuje. Czy jest kpina z patetycznego stylu antycznej rzeźby? A może miała ośmieszyć powszechne w dobie renesansu uwielbienie dla sztuki klasycznej? Czy chodziło o bezkrytyczne „małpowanie” dzieł starożytnych? Istnieje hipoteza, że obraz był

komentarzem do XVI-wiecznych dysput naukowych toczonych na temat ustaleń [Galena](#) i badań [Vesaliusa](#) dotyczących podobieństw w anatomii małp i człowieka.

Ćwiczenie 14

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Zaprezentowany obraz El Greca w stosunku do pierwowzoru rzeźbiarskiego jest..

☐ parafrazą.

☐ trawestacją.

☐ kopią.

☐ pastiszem.

☐ parodią.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 15

Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Zaprezentowany obraz Niccolò Boldriniego w stosunku do pierwowzoru rzeźbiarskiego jest...

☐ parafrazą.

☐ kopią.

☐ trawestacją.

☐ parodią.

☐ pastiszem.

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 16

Wybierz cechy, jakimi można określić obraz El Greca. Uzasadnij odpowiedź.

- uduiwniony,
- skomplikowany,
- zaskakujący,
- upiorny,
- piękny,
- brzydki,
- ekspresyjny,
- chaotyczny,
- nieharmonijny,
- niepokojący,
- wyrafinowany,
- [inny?].

Ćwiczenie 17

Wymień co najmniej trzy cechy wspólne obrazu El Greca i rzeźby *Laokoon i jego synowie*.

Ćwiczenie 18

Odnosząc się do uwag i hipotez na temat znaczenia drzeworytu Niccolò Boldriniego, odpowiedz na pytanie: z jakim rodzajem komizmu tutaj się spotykamy? Uzasadnij odpowiedź.

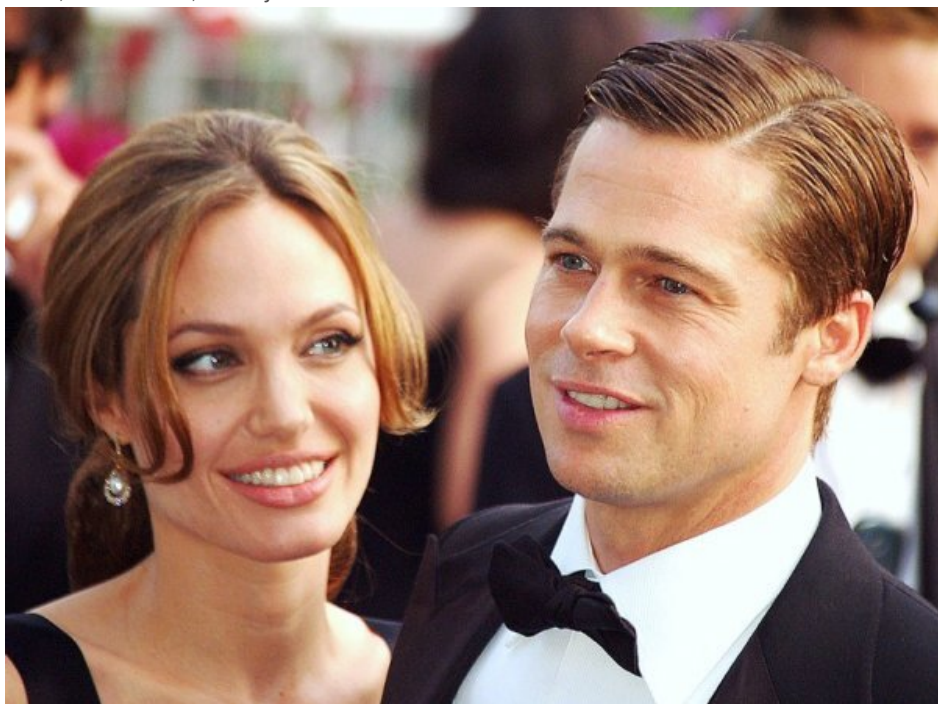
- farsa,
- satyra,
- humor,
- dowcip,
- [inny?].

Współczesny kanon piękna

Top modelka Naomi Campbell [czyt. naomi kambel]

Źródło: FashionWeekLive, Jesse Gross, licencja: CC BY 2.5.

Aktorzy Angelina Jolie [czyt. adżelina dżoli] i Brad Pitt, [czyt. brad pit] festiwal filmowy w Cannes [czyt. kan]

Źródło: Georges Biard, 2007, licencja: CC BY 3.0.

Piosenkarka Lady Gaga [czyt. lejdi gaga] w programie *Good Morning America* [czyt. gud mornig amerika]
 Źródło: TJ Sengel, 2011, licencja: CC BY 2.0.

Zespół muzyczny One Direction [czyt. łan dajrekszyn], trasa koncertowa *Take Me Home Tour* [czyt. tejk mi hołm tur]
 Źródło: a. nn., 2013, licencja: CC BY-SA 2.0.

Piłkarz Cristiano Ronaldo [czyt. kristiano ronaldo]

Źródło: Chris Deahr, licencja: CC BY 2.0.

Panuje powszechna opinia, że światem rządzi dziś pieniądź, a nie piękno. Piękno nie jest już utożsamiane z dobrem, stało się względne i zależne od czasów, w jakich żyjemy. Co więcej, straciło ono swój obiektywizm, jest sztuczne, wyprodukowane i „skrojone” według współczesnej, modnej miary. Pesymiści ubolewają, że teraz królują tandeta i prowokacja, a dawne kategorie estetyczne – piękno i wzniosłość – zostały zastąpione przez brzydotę, kicz i obsceniczność.

Na powyższych ilustracjach przedstawiono postacie znane z prasy i telewizji. Są one nie tylko sławne, lecz także, w powszechnej opinii, urodziwe czy atrakcyjne. Można powiedzieć, że ucieleśniają ideały piękna lansowane przez współczesne mass media. Jednak modelka Naomi Campbell nie jest typem „klasycznej” (czarnoskórej) Wenus, a Cristiano Ronaldo – atletycznym młodzieńcem przypominającym starożytne posągi Apollina? Dla odmiany większość współczesnych artystów wcale nie kontempluje harmonijnych form, a sztuka nie koncentruje się już na kategorii klasycznego, naturalnego piękna. Jak pisze Umberto Eco:

((Umberto Eco

Historia piękna

Przeciwnie, chce ona uczyć interpretowania świata innymi oczami, radowania się powrotem do modeli archaicznych lub egzotycznych: świata snu lub fantazji osób umysłowo chorych, wizji wywoływanych przez narkotyki, ponownych odkryć materii, umieszczania przedmiotów użytkowych w nowych, zaskakujących kontekstach [...]. Istnieje wreszcie wiele nurtów sztuki współczesnej (happeningi,

w których artysta nacina lub okalecza własne ciało, wciąganie publiczności w zjawiska świetlne lub dźwiękowe), w których pod znakiem sztuki odbywają się ceremonie o posmaku rytualnym, nieróżniące się od starożytnych obrzędów misteryjnych, których celem nie jest kontemplacja czegoś pięknego, lecz doświadczenie niemal religijne, choćby nawet religijności prymitywnej i cielesnej, w której bogowie są nieobecni.

Źródło: Umberto Eco, *Historia piękna*, tłum. Agnieszka Kuciak, Poznań 2005, s. 415–417.

Zadaniowo

Woznica z Delf

Źródło: RaminusFalcon, odlew z brązu, Muzeum Delfickie, licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 19

Wskaż prawidłową odpowiedź, jakie przeznaczenie miała pierwotnie rzeźba *Woznicy z Delf*.

- ☐ nagrobne (sepulkralne)
- ☐ dekoracyjne
- ☐ upamiętniające człowieka (kommemoratywne)
- ☐ sakralne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 20

Napisz, z czego wykonano ten posąg i jakich technik użyto do jego dekoracji.

Ćwiczenie 21

Opisz, w jaki sposób przedstawiono postać woźnicy.

Ćwiczenie 22

Określ współczesny kanon piękna lub urody kobiecej i męskiej.

Ćwiczenie 23

Omów tendencje, które dominują w sztuce współczesnej.

Ćwiczenie 24

Zastanów się i napisz, czy klasyczny ideał piękna jest wciąż obecny w naszej kulturze.

Ćwiczenie 25

Wyjaśnij współczesne znaczenie wyrażeń: *klasyczna uroda*, *posągowe kształty*, *bogini piękna*.